

**NEPILNGADĪGĀ CIETUŠĀ NOPRATINĀŠANAS ĪPATNĪBAS
PIRMSTIESAS PROCESĀ
PECULIARITIES OF INTERROGATING JUVENILE VICTIM IN
PRE-TRIAL PROCEEDINGS**

Margarita Božko-Čače

Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija, margarita-13@inbox.lv, Rēzekne, Latvija
Zinātniskā vadītāja Dr.iur. **Iļona Bulgakova**

Abstract. *The aim of the research is to study, analyse and discover issues of peculiarities of interrogating a juvenile, who has suffered from a criminal offense against morality and sexual integrity, in the pre-trial proceedings. The paper deals with study of the status of a juvenile victim in criminal proceedings concerning morality and sexual integrity and the related regulatory framework, as well as the procedure for interrogation of a juvenile victim who has suffered from a sexual offence. During the research it was concluded that the Criminal Procedure Law requires the following additions: to regulate the status of an especially protected victim during a trial and to provide for peculiarities of interrogating such victim during court investigation; to stipulate the right of a person directing the proceedings to change a representative of the victim, who has known or suspected a sexual offence against a child but failed to prevent it, throughout the criminal proceedings; to determine mandatory simultaneous participation of juvenile especially protected victim's representative and provider of legal aid in all procedural actions, determine mandatory participation of a psychologist during interrogation of a juvenile victim; to provide for a full interrogation report instead of an overview to be prepared concerning investigatory activity recorded in the sound and image record, and the report shall contain all the facts established in the investigatory activity and its process.*

Keywords: *especially protected victim, juvenile, interrogation, pre-trial proceedings, sexual offence.*

Ievads

Noziedzīgie nodarījumi pret nepilngadīgo tikumību un dzimumneaizskaramību ir tā saucami „klusie noziegumi” ar lielo noslēpumainību (Ceļmale, 2015), kuri ir visai grūti izmeklējami (Kavalieris, 1998). Būtiskākais noziedzīgo nodarījumu pret nepilngadīgo tikumību un dzimumneaizskaramību izmeklēšanas problēmjaudājums ir pareiza nopratināšanas veikšana atbilstoši Kriminālprocesa likuma (turpmāk – KPL) noteiktajām prasībām (Nagle, 2018), jo visbiežāk nepilngadīgā cietušā liecība ir vienīgais pierādījums seksuālas vardarbības pret bērnu gadījumos. Dzimumnoziegumi pret nepilngadīgajiem Latvijā ir aktuāla problēma, visas sabiedrības problēma. Valsts statistikas dati liecina, ka kopumā katru gadu tiek reģistrēti no 193 – 324 noziegumiem pret bērna tikumību un dzimumneaizskaramību, un proti, 2015.gadā tika reģistrēti 274, 2016.gadā - 193, 2017.gadā - 239, 2018.gadā – 281, 2019.gadā – 296, savukārt, 2020.gadā - 324 noziegumi pret bērna tikumību un dzimumneaizskaramību (Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs, 2021). Tik ievērojams uzsākto kriminālprocesa skaits liecina par to, ka ik gadu tik pat daudz nepilngadīgo piedalās nopratināšanā. Tādējādi, nepilngadīgā, kas cietis no noziedzīga nodarījuma pret tikumību un dzimumneaizskaramību, nopratināšanas taktikas īpatnību, kā arī Kriminālprocesa likumā nostiprinātas nopratināšanas kārtības ievērošana, ir būtisks pamatnosacījums pilnīgas, objektīvas, patiesas liecības iegūšanai no īpaši aizsargājamā cietušā. Minēto nosacījumu ievērošana kalpotu par pieļaujamo, ticamu, attiecināmu un pietiekamu pierādījumu dzimumnozieguma pierādīšanai, novēršot nevainīgu cilvēku notiesāšanas risku.

Pētījuma mērķis ir nepilngadīgā, kas cietis no noziedzīgā nodarījuma pret tikumību un dzimumneaizskaramību, nopratināšanas īpatnību pirmstiesas procesā izpēte, analīze, problēmu atklāšana.

Pētījuma objekts – nepilngadīgā cietuša nopratināšana.

Pētījuma priekšmets – nepilngadīgā, kas cietis noziedzīgā nodarījumā pret tikumību un dzimumneaizskaramību, nopratināšana pirmstiesas procesā.

Pētījuma uzdevumi:

- 1) izpētīt nepilngadīgā cietušā statusu kriminālprocesā par tikumību un dzimumneaizskaramību un ar to saistīto normatīvo regulējumu;
- 2) izpētīt nepilngadīgā cietušā, kas cietis dzimumnoziegumā, nopratināšanas kriminālprocesuālo kārtību Latvijā.

Pētījuma hipotēze: nepilngadīgā cietušā nopratināšanas īpatnību pirmstiesas procesā ievērošana ir garants objektīvas, ticamas, pilnīgas cietušā liecības iegūšanai dzimumnozieguma pret viņu pierādīšanai.

Pētījuma metodes: analītiskā, salīdzinošā, statistiskā, induktīvā un deduktīvā metode.

Nepilngadīgā cietušā statuss kriminālprocesos (krimināllietās) par dzimumneaizskaramību

Nepilngadīgais bērns, kas ir cietis no noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību, ir atzīstams par īpaši aizsargājamo cietušo saskaņā ar KPL 96.¹panta pirmās daļas 1., 3., 4. punktu (*Kriminālprocesa likums, 2005*).

Tiesas izmeklēšanas laikā īpaši aizsargājamajam cietušajam nepilngadīgajam cietušajam ir tiesības nepiedalīties tiesas sēdē, bet ja tiesa uzskata par obligātu īpaši aizsargājamā cietušā dalību tiesas sēdē, tad nepilngadīgajam cietušajam ir pienākums piedalīties tiesas sēdē, bet ir tiesības savu dalību īstenot ar tehnisko līdzekļu palīdzību (*Kriminālprocesa likums, 2005, 9. p. 2. d.*). Autore uzskata, ka jāparedz īpaši aizsargājamajam cietušajam dalību vai uzklauššanu tiesas sēdē izmantot tiesības nesatikties ar apsūdzēto tiesas telpās, paredzot speciālo atsevišķo telpu, kur atrodas īpaši aizsargājama cietušais tiesas izmeklēšanas laikā. Juridiskajā literatūrā ir atzīts, ka mazgadīgo bērnu vecums līdz 14 gadiem ir pieskaitāms bezpalīdzības stāvoklim (*Krastiņš, Liholaja, 2018*), bet pētījumos ir konstatēts, ka dzimumnoziegumus galvenokārt izdara pret 5 līdz 14 gadus veciem mazgadīgajiem (*Božko-Čače, 2019*), lai viegli pārvarētu cietušās pretestību, iebiedēt cietušo par to nevienam nestāstīt un netraucēti veikt seksuālā darbības ar bērnu (*Božko-Čače, 2020*). Autore uzskata, ka mazgadīgas personas jeb bērni līdz 14 gadu vecumam nav aicināmi uz tiesas sēdi, ja psihologs uzskata, ka bērna dalība vai uzklauššana tiesas sēdē var kaitēt cietušā psihei un atkārtoti bērnu traumēt. Kā arī Kriminālprocesa likumā ir jāparedz īpaši aizsargājamā cietušā pratināšanas īpatnības tiesas izmeklēšanas laikā, kur tiktu noteikti īpaši aizsargājamā cietušā nopratināšanas nosacījumi.

Lielāka daļa seksuālas vardarbības pret bērniem notiek ģimenē, kur kādam no bērna tuviniekam, tam pašam vienam no vecākam ir bijis zināms, vai bija aizdomas, kad pret bērnu tiek veiktas seksuālā rakstura darbības, bet tam netika pievērsta uzmanība (*Božko-Čače, 2019*). Pētījumi liecina, ka bioloģiskā māte ir visbiežākais dzimumnozieguma pret bērniem novērotājs un liecinieks, un lielākoties gadījumu tieši māte pirmā pamana veikto pret bērnu seksuālo vardarbību (*Gerke et al., 2021*). KPL nesatur tādas norādes, kā rīkoties, ja nepilngadīgā cietušā pārstāvis ir zinājis, vai viņam bija aizdomas par dzimumnoziegumu pret bērnu, un viņš nav veicis nekādas darbības, lai novērstu pret bērnu vērstu dzimumnoziegumu. Kā arī KPL 104. pantā nav noteikts, ka procesa virzītājs var pieņemt lēmumu par pārstāvja maiņu un cita pārstāvja nozīmēšanu, ja cietušā intereses pārstāv persona, kura pati ir veikusi jebkāda veida vardarbību pret bērnu vai nepienācīgi pildījusi vecāka pienākumus, atstājot bērnu novārtā, kas tiek noskaidrots nozieguma izmeklēšanas laikā. Autore uzskata, ka šajā gadījumā, procesa virzītājam ir jāparedz tādas iespējas visas izmeklēšanas laikā objektīvo šaubu gadījumā veikt nepilngadīgā cietušā pārstāvja maiņu visās kriminālprocesa izmeklēšanas stadijās un pieņemt lēmumu par cita nepilngadīgā cietušā pārstāvja noteikšanu, kā arī papildināt KPL 104.pantu, ka par īpaši aizsargājamā cietušā pārstāvi netiek atzīts bērna vecāks vai cits radnieks, kam ir bijis zināms, vai bija aizdomas par iespējamo noziedzīgo nodarījumu pret nepilngadīgā cietušā tikumību un dzimumneaizskaramību, un kurš nav izdarījis visu, lai novērstu šo noziegumu.

Praksē bieži sastopami gadījumi, kad juridiskās palīdzības sniedzējs kriminālprocesa izmeklēšanas laikā vienā personā sniedz juridisko palīdzību nepilngadīgajam cietušajam vai viņa pārstāvim kriminālprocesā un papildus pārstāv nepilngadīgā cietušā pārstāvja intereses kā advokāts bez atbilstošā pilnvarojuma. KPL 108. panta otrā daļā nosaka, ka advokāts, kas piedalās kā cietušā pārstāvis, nevar vienlaicīgi būt arī obligāts juridiskās palīdzības sniedzējs (*Kriminālprocesa likums,*

2005). Juridiskās palīdzības sniedzējs, kas nav advokāts uz pilnvarojuma pamata, nav tiesīgs pārstāvēt cietušo kriminālprocesā kā cietušā pārstāvis, jo tam ir cits uzdevums – sniegt juridisko palīdzību KPL 108.panta izpratnē (*Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta spriedums, 2018, Nr. SKK-536/2018*). Autore uzskata, ka advokāta, kā juridiskās palīdzības sniedzēja 108.panta izpratnē, statuss jānošķir no cietušā pārstāvja, kurš arī var būt advokāts, statusa, jo juridiskās palīdzības sniedzēja pilnvaras ir krietni šaurākas. Tādējādi, īpaši aizsargājamajam cietušajam ir jānodrošina atbilstoša interešu aizsardzība, nosakot, ka visās procesuālās darbībās visā kriminālprocesa izmeklēšanas laikā ir obligāta vienlaicīga nepilngadīgā cietuša pārstāvja un juridiskās palīdzības sniedzēja dalība.

Nepilngadīgā cietuša nopratināšanas kriminālprocesuālās kārtības (ne)pietiekamība

Nepilngadīgā, kurš ir cietis no noziedzīgā nodarījuma pret tikumību un dzimumneaizskaramību, pratināšanā ievērojami gan vispārīgie pratināšanas norises, tas fiksēšanas noteikumi (KPL 145.-149.panti), gan īpaši aizsargājamā cietušā pratināšanas īpatnības (KPL 151.¹ pants), gan nepilngadīgā pratināšanas īpatnības (KPL 152.pants), gan nepilngadīgās personas pratināšana ar psihologa starpniecību (KPL 153.pants) (*Kriminālprocesa likums, 2005*). Īpaši aizsargājamā cietušā nopratināšanai, ir savas būtiskas īpatnības. Nepilngadīgā cietušā nopratināšana ir veicama pēc iespējas ātrāk pēc notikuma, cietušā pratināšanas skaits ir pēc iespējas mazāks un cietušā nopratināšanu veic pēc iespējas viena un tā pati amatpersona, kura pilnvarota veikt kriminālprocesu, cietušo jāpratina vai nu atsevišķā tam piemērotā telpā, vai arī telpā, kurā nav ar konkrēto procesuālo darbību iesaistītās personas, un nopratināšanu veic tā paša dzimuma persona, kāda ir nopratināmā persona, nopratināšana ir fiksēja skaņu un attēlu ierakstā (*Kriminālprocesa likums, 2005, 151.¹p.*).

KPL 96.¹.panta otrā daļa paredz tādu īpatnējo īpaši aizsargājamā cietušā tiesību pieaicināt nopratināšanā uzticības personu. Savukārt, KPL 151.¹ pantā nav noteikta tādas personas iespējamā klātbūtne, ja īpaši aizsargājama cietušais ir izteicis tādu lūgumu. Autore uzskata, ka KPL 151.¹. pants ir papildināms ar īpaši aizsargājamā cietušā tiesību izteikt procesa virzītājam lūgumu par uzticības personas pieaicināšanu nopratināšanā.

Kriminālprocesa likumā nav noteikta obligāta psihologa dalība nepilngadīgā, kas cietis no noziedzīgā nodarījuma pret tikumību un dzimumneaizskaramību, tiešajā pratināšanā KPL 152.panta kārtībā līdzīgi kā ar obligāto juridiskās palīdzības sniegšanu. Kā arī KPL 152.pantā nav norādes uz KPL 153.pantu, ka tieši pirms īpaši aizsargājamā cietušā nopratināšanas, ir pieaicināms psihologs viedokļa izteikšanai par vēlamo pratināšanas veidu (*Kriminālprocesa likums, 2005*). Pētījumi liecina, ka tieši psihologam ir būtiska loma nepilngadīgo bērnu, kas cieta no noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību, ticamu, pilnīgu liecību iegūšanai nopratināšanā (*Themeli, Panagiotaki, 2014*). No juridiskās literatūras izriet, ka psihologa jēga ir “sniegt palīdzību procesa virzītājam, kā arī nodrošināt nepilngadīgajam psiholoģisko labklājību” (*Strada-Rozenberga, 2019*). Nopratināšanā psihologs var formulēt procesa virzītāja uzdotus jautājumus tādā formā, lai tie būtu labāk saprotami nepilngadīgajiem, lai neradītu viņa psihei nelabvēlīgus apstākļus (*Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta lēmums, 2017, Nr. [...] SKK-[A]/2017*). Autore uzskata, ka psihologa klātbūtnei nepilngadīgā cietušā no seksuālās vardarbības nopratināšanā, ir jābūt obligātai, jo tieši psihologs ir tā persona, kurai ir atbilstošās prasmes darbam ar cietušiem bērniem un bērnu psiholoģijas zināšanas, kas spēs bērnam nodrošināt atbilstošu labvēlīgu vidi, atbalstu un palīdzību. Tādējādi, KPL 151.¹ pants ir papildināms, ka psihologa piedalīšanās ir obligāta nepilngadīgā cietušā, kas cietis no noziedzīga nodarījuma pret tikumību vai dzimumneaizskaramību, nopratināšanā. Pirms šāda cietušā nopratināšanas psihologs izmeklēšanas darbības veicējam sniedz viedokli vai nepilngadīgā cietušā nopratināšana notiks ar psihologa dalību KPL 152.panta kārtībā, vai ar psihologa starpniecību KPL 153.panta kārtībā.

Konstatēts, ka Latvijā galvenokārt darbam ar nepilngadīgo cietušo Valsts policijā strādā uz līguma pamata piesaistīti psihologi, kas ikdienas darbā nespē specializējas darbam ar nepilngadīgajiem bērniem, kas cietuši no noziedzīgiem nodarījumiem pret tikumību un dzimumneaizskaramību. Autore uzskata, ka darbam ar nepilngadīgajiem, kas cieta no dzimumnoziegumiem, kriminālprocesā jāpiesaista tieši klīniskus psihologus, pamatojoties uz Psihologa likuma 4.panta 3.punktu. Šādam psihologam jābūt

vismaz maģistra grādam psiholoģijā un atbilstoši vismaz 3 gadu darba pieredzei, labas latviešu un krievu valodas zināšanas, un ir iziets mācību NICHD protokola kurss vismaz 24 stundu apjomā. Pati autore pieturas pie viedokļa, ka Valsts policijā psihologu nepilngadīgo nopratināšanā ir jāizveido pēc iespējas vairāk štata vietu, nevis pieaicināt psihologu uz līguma pamata. Valsts policijā dienējošs psihologs var tikt pieaicināts ne tikai pie nepilngadīgo personu nopratināšanas, bet arī sniegt psihologa atzinumu. Rezumējot par psihologa lomu nepilngadīgo nopratināšana, autore uzskata, ka visus nepilngadīgos cietušos, kas cieta no dzimumnoziegumiem, rekomendējams pratināt KPL 153.panta izpratnē ar psihologa starpniecību, kas specializējas šajā jomā, lai netraumētu bērnu un iegūtu pēc iespējas ticamas, pilnīgas, detalizētas, kvalitatīvas liecības par dzimumnoziegumu pret viņu, tādējādi novēršot iespēju cietušajam bērnam atkārtoti tikt nopratinātam.

KPL 152.pantā nav konkrēti noteikts, ka veicot nepilngadīgā cietuša nopratināšanas fiksēšanu skaņu un attēlu ierakstā, pēc tam ir veicama cietušā liecību obligāta protokolēšana nopratināšanas protokolā. Nepilngadīgā cietušā liecība pēc KPL 152.pantā veiktās nopratināšanas ir atspoguļojama atbilstoši KPL 143.pantam un ir ierakstāmā tikai pārskatā, bet KPL 153.pantā – atbilstoši KPL 141.-143. pantam, liecība var tikt ierakstīta gan pārskatā, gan nopratināšanas protokolā veidā (*Kriminālprocesa likums, 2005*). Juridiskajā literatūrā ir atzīts, ka pārskata tiesiskā nozīme nav īsti skaidra, jo tas nav uzskatāms par izmeklēšanas darbību fiksēšanas veidu KPL 141.panta izpratnē, nav uzskatāms nedz par liecību, nedz par pierādījumu. Tiesai, veicot pierādījumu pārbaudi, ir nepieciešams to atskaņot/demonstrēt (*Strada-Rozenberga, 2019*). Autore uzskata, ka nepilngadīgā, kas atzīts, par cietušo no vardarbības, kas vērsts pret personas tikumību un dzimumneaizskaramību, tieša pratināšana, kas veicama atbilstoši KPL 152.pantam, gan pratināšana ar psihologa starpniecību KPL 153.panta kārtībā, obligāti ir fiksējama skaņu un attēlu ierakstā, pēc tam sastādot nopratināšanas protokolu, kur tiek atspoguļotas nepilngadīgās cietušas liecības.

Šobrīd trūkst vienota prakse nopratināšanas protokola formas jautājumā, gadījumos, ja cietušā bērna liecība tiek ierakstīta video, ja nopratināšana tiek veikta ar psihologu starpniecību KPL 153.panta kārtībā. Izmeklētājs var aprobežoties ar video ierakstu un, nesagatavojot pratināšanas protokolu, sagatavot pārskatu, vai arī, veicot pratināšanas videoierakstu, sagatavot pratināšanas protokolu, piefiksējot tikai galvenās detaļas no nopratināšanas vai „vārds vārdā” atspoguļojot rakstiski pilnu nopratināšanas gaitu, vai arī noformēt protokolu par diska izņemšanu, kur sarunas teksts rakstiski nav atšifrēts vispār. Savukārt, personai, kurai ir tiesības uz aizstāvību, pēc pašreizējā regulējuma ir tiesības saņemt disku, kurā ierakstīta bērna nopratināšana (*Kriminālprocesa likums, 200, 60.²p. 3.d.1.p., 70.p. 1. d. 1.p.*). Disks ar cietušā nopratināšanu atkarībā no lietošanas mērķa varētu tikt klasificēts kā bērnu pornogrāfija (*Nodibinājums “Centrs Dardedze”, 2017*). Autore uzskata, ka procesa virzītājam, veicot nepilngadīgā cietušā nopratināšanu skaņu un attēlu ierakstā, ir jā sagatavo protokola pilnā versija un jā sagatavo nopratināšanas protokols ar nopratināšanas gaitā liecībām, ko sniedzis cietušais, kas sakrīt ar video redzamo, lai ne tikai pasargātu cietušo no atkārtotas nopratināšanas pirmstiesas un tiesas izmeklēšanas laikā, bet arī, lai realizētu personas, kurai ir tiesības uz aizstāvību tiesības pēc izmeklēšanas pabeigšanas saņemt pilno nopratināšanas protokolu, kur ir protokolēta visa nepilngadīgā cietušā liecība. Tādējādi, gan KPL 152.pants ir papildināms vēl ar sesto daļu, bet KPL 153.pants ar septīto daļu, norādot, ka par skaņu un attēlu ierakstā fiksēto izmeklēšanas darbību sagatavo protokolu, kurā norāda visus izmeklēšanas darbībā konstatētus faktus un gaitu. Protokols sagatavojams septiņu dienu laikā pēc izmeklēšanas darbības pabeigšanas.

Secinājumi un priekšlikumi

1. Īpaši aizsargājamā cietušā statuss iztiesāšanas laikā nav pietiekami reglamentēts Kriminālprocesa likumā. KPL 99.panta otrā daļa nosakāma jaunajā redakcijā un papildināma ar otro teikumu šādā redakcijā: *“Īpaši aizsargājamā cietušā dalība vai uzklauššana tiesas sēdē notiek tam speciāli pielāgotajā telpā tiesā”*. Bez tam, KPL 99.pants ir papildināms ar trešo daļu un izsakāms šādā redakcijā: *„14 gadus nenasniegušajām īpaši aizsargājamajam cietušajam ir tiesības nepiedalīties tiesas sēdē vai netikt uzklaušītam, ja psihologs uzskata, ka tā dalība vai uzklauššana tiesas sēdē var kaitēt īpaši aizsargājamā cietuša psihei”*.

2. Kriminālprocesa likumā ir jāparedz īpaši aizsargājamā cietušā pratināšanas īpatnības tiesas izmeklēšanas laikā, ieviešot KPL 151.² pantu, kur tiktu noteikti īpaši aizsargājamā cietušā nopratināšanas nosacījumi.
3. KPL nesatur tādas norādes, kā rīkoties, ja nepilngadīgā cietušā pārstāvis ir zinājis, vai viņam bija aizdomas par dzimumnoziegumu pret bērnu, un viņš nav veicis nekādas darbības, lai novērstu pret bērnu vērstu dzimumnoziegumu. Kā arī KPL 104.pantā nav noteikts, ka procesa virzītājs var pieņemt lēmumu par pārstāvja maiņu un cita pārstāvja nozīmēšanu, cietušā intereses pārstāv persona, kura pati ir veikusi jebkāda veida vardarbību pret bērnu vai nepienācīgi pildījusi vecāka pienākumus, atstājot bērnu novārtā, kas tiek noskaidrots nozieguma izmeklēšanas laikā. Sakarā ar minēto, KPL 104.pants papildināms ar KPL 104.panta otro² daļu un izsakāms šādā redakcijā: *„Ja par pārstāvi netiek atzīta šā panta otrajā daļā minētā persona vai cita persona, kuru norādījis nepilngadīgais, par pārstāvi atzīst bērnu tiesību aizsardzības institūcijas vai tādas nevalstiskās organizācijas pārstāvi, kura veic bērnu tiesību aizsardzības funkciju.”* KPL 104.pants ir papildināms ar otru² daļu un izsakāms šādā redakcijā: *„Par īpaši aizsargājamā cietušā pārstāvi nevar tikt iecelta šā panta otrajā daļā minētā persona, kurai ir bijis zināms, vai bija aizdomas par iespējamo noziedzīgo nodarījumu pret nepilngadīgā cietušā tikumību un dzimumneaizskaramību, un kurš nav izdarījis visu, lai novērstu šo noziegumu. Procesā virzītājam visa kriminālprocesa izmeklēšanas stadijā ir tiesības sakarā ar jaunatklātiem apstākļiem veikt īpaši aizsargājamā cietušā pārstāvja maiņu, ja tas acīmredzami nedarbojas īpaši aizsargājamā cietušā interesēs”*.
4. Praksē bieži sastopami gadījumi, kad juridiskās palīdzības sniedzējs kriminālprocesa izmeklēšanas laikā vienā personā sniedz juridisko palīdzību nepilngadīgajam cietušajam vai viņa pārstāvim kriminālprocesā un papildus pārstāv nepilngadīgā cietuša pārstāvja intereses kā advokāts bez atbilstošā pilnvarojuma. KPL 96.¹ pants ir papildināms ar ceturto¹ daļu un izsakāms šādā redakcijā: *„Visās procesuālajās darbībās, kas tiek veiktas ar nepilngadīgo īpaši aizsargājamo cietušo, ir obligāta vienlaicīgā nepilngadīgā īpaši aizsargājamā cietušā pārstāvja un juridiskās palīdzības sniedzēja dalība.”*
5. KPL 151.¹ pantā nav noteikta KPL 96.¹ panta otrā daļa uzticības personas iespējamā klātbūtne, ja īpaši aizsargājamais cietušais ir izteicis tādu lūgumu. KPL 151.¹ pants ir papildināms ar trešo daļu un izsakāms šādā redakcijā: *„Īpaši aizsargājamajam cietušajam ir tiesības ar procesa virzītāja atļauju piedalīties nopratināšanā kopā ar uzticības personu, ja vien tā nav persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess, aizturētais, aizdomās turētais vai apsūdzētais.”*
6. Kriminālprocesa likumā nav noteikta obligāta psihologa dalība nepilngadīgā, kas cietis no noziedzīgā nodarījuma pret tikumību un dzimumneaizskaramību, tiešajā pratināšanā KPL 152.panta kārtībā līdzīgi kā ar obligāto juridiskās palīdzības sniegšanu. Kā arī KPL 152.pantā nav norādes uz KPL 153.pantu, ka tieši pirms īpaši aizsargājamā cietušā nopratināšanas, ir pieaicināms psihologs viedokļa izteikšanai par vēlamo pratināšanas veidu. KPL 151.¹pants ir papildināms ar ceturto daļu un izsakāms šādā redakcijā: *“Psihologa dalība ir obligāta nepilngadīgā cietušā, kas cietis no noziedzīga nodarījuma pret tikumību vai dzimumneaizskaramību, nopratināšanā. Psihologs pirms šī nepilngadīgā cietušā nopratināšanas procesa virzītājam sniedz viedokli vai nopratināšana ir veicama ar psihologa dalību šī likuma 152.panta kārtībā vai ar psihologa starpniecību šī likuma 153.panta kārtībā”*.
7. Latvijā galvenokārt darbam ar nepilngadīgo cietušo Valsts policijā strādā līguma psihologi, kas ikdienas darbā nespecializējas šajā jomā. Valsts policijā būtu pēc iespējas vairāk jāizveido štata vietas, nevis pieaicināt psihologu uz līguma pamata, kvalitatīvās nepilngadīgā nopratināšanas nodrošināšanai un atbilstošu psihologa atzinuma sagatavošanai.
8. Visus nepilngadīgos cietušos, kas cieta no dzimumnoziegumiem, rekomendējams pratināt KPL 153.panta izpratnē ar psihologa starpniecību, kas specializējas šajā jomā, lai netraumētu bērnu un iegūtu pēc iespējas ticamas, pilnīgas, detalizētas, kvalitatīvas liecības par dzimumnoziegumu pret viņu, tādējādi novēršot iespēju cietušajam bērnam atkārtoti tikt nopratinātam.

9. KPL 152.pantā nav konkrēti noteikts, ka veicot nepilngadīgā cietuša nopratināšanas fiksēšanu skaņu un attēlu ierakstā, pēc tam ir veicama cietušā liecību obligāta protokolēšana nopratināšanas protokolā. KPL 152.pants ir papildināms ar piekto daļu šādā redakcijā: “*Pratināšanas gaitu fiksē atbilstoši šā likuma 141.-143.panta prasībām*”.
10. Šobrīd trūkst vienota prakse par nopratināšanas protokola formu, gadījumos, ja cietušā bērna liecība tiek ierakstīta video, ja nopratināšana tiek veikta ar psihologu starpniecību KPL 153.panta kārtībā. KPL 152.pants ir papildināms ar sesto daļu un KPL 153.pants papildināms ar septīto daļu šādā redakcijā: “*Par skaņu un attēlu ierakstā fiksēto izmeklēšanas darbību sagatavo protokolu, kurā norāda visus izmeklēšanas darbībā konstatētus faktus un gaitu. Protokols sagatavojams septiņu dienu laikā pēc izmeklēšanas darbības pabeigšanas*”.

Izmantotie avoti un literatūra

1. Kriminālprocesa likums (21.04.2005). LR likums ar grozījumiem 28.09.2017. <https://likumi.lv/doc.php?id=107820>, sk. 23.03.2021.
2. Božko-Čače, M. (2019). Sodu prakse lietās par seksuālu vardarbību pret bērniem. *Administratīvā un Kriminālā Justīcija*, 3/4, 64-98. <http://journals.ru.lv/index.php/ACJ/article/view/4413>, sk. 23.03.2021.
3. Ceļmale, L. (2015). *Bērna liecības nozīme, izmeklējot seksuālas vardarbības gadījumus*. <https://juristavards.lv/eseja/268487-berna-liecibas-nozime-izmeklejojot-seksualas-vardarbibas-gadijumus/>, sk. 05.04.2021.
4. Gerke, J., Lipke, K., Fegert, J., Rassenhofer, M. (2021). Mothers as perpetrators and bystanders of child sexual abuse. *Child Abuse & Neglect*, 117. <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2021.105068>
5. Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs (2021). *Kriminālā statistika*. <https://www.ic.iem.gov.lv/node/69>, sk. 25.04.2021.
6. Kavalieris, A. u.c. (1998). *Kriminālistika II.daļa*. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija.
7. Krastiņš, U., Liholaja, V. (2018). *Krimināllikuma komentāri. Otrā daļa. (IX-XVII nodaļa). Otrais papildinātais izdevums*. Rīga: Tiesu namu aģentūra.
8. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2017.gada [...] lēmums lietā Nr. [...] SKK-[A]/2017. <http://at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2017&print=true>, sk. 11.04.2021.
9. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Krimināllietu departamenta 2018.gada 27.septembra lēmums lieta Nr. 11261004917, SKK-536/2018. <http://at.gov.lv/lv/tiesu-prakse/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2018&print=true>, sk. 11.04.2021.
10. Nagle, V. (2018). Vardarbīgu dzimumnoziedzumu būtiskākie izmeklēšanas problēmjaudājumi nopratināšanas aspektā. *Jurista vārds*, 44 (1050). <https://m.juristavards.lv/doc.php?id=273649>, sk. 05.04.2021.
11. Nodibinājums “Centrs Dardedze” (2017). *Metodoloģija (pēc aprobācijas) pilotprojektam “Bērna māja” Starpinstitucionāls sadarbības modelis darbā ar seksuālā vardarbībā cietušiem bērniem*. https://www.lm.gov.lv/sites/lm/files/metodologija_gala_12.20171.pdf, sk. 03.04.2021.
12. Strada-Rozenberga, K. (red.), (2019). *Kriminālprocesa likuma komentāri: A daļa*. Rīga: Latvijas Vēstnesis.
13. Themeli, O., Panagiotaki, M. (2014). Forensic Interviews With Children Victims of Sexual Abuse: The Role of the Counselling Psychologist. *The European Journal of Counselling Psychology*, 3 (1), 1–19. <https://doi.org/10.23668/psycharchives.2009>
14. Božko-Čače, M. (2020). *Kriminālatbildība par seksuālu vardarbību pret bērniem*. Bakalaura darbs. Rēzekne: Rēzeknes Tehnoloģiju akadēmija.

Summary

Observing the peculiarities of interrogation tactics for a juvenile victim who suffered from a criminal offense against morality and sexual integrity, as well as the interrogation procedure established in the Criminal Procedure Law is an essential precondition for obtaining complete, objective, truthful testimony from an especially protected victim as a base to use admissible, reliable, attributable and sufficient evidence to prove a sexual offence without convicting innocent people. Hypothesis of the research: observing the peculiarities of interrogating a juvenile victim in pre-trial proceedings is a guarantee of obtaining objective, reliable, complete testimony of a victim in order to prove a sexual offence against one. During the research it was concluded that the Criminal Procedure Law requires the following additions: to regulate the status of an especially protected victim during a trial and to provide for peculiarities of interrogating such victim during court investigation; to stipulate the right of a person directing the proceedings to change a representative of the victim throughout the criminal proceedings if the representative is a person, who knew or suspected a sexual offence against a child but failed to

prevented it, or him/herself was violent against the child, or failed to fulfil parent obligations duly, or acted in the interests of molester instead of a victim; to separate a provider of legal aid from a victim's representative, who may be an advocate, establishing mandatory simultaneous participation of juvenile especially protected victim's representative and legal aid provider in all procedural activities with the juvenile especially protected victim, to establish mandatory participation of a psychologist during interrogation of juvenile victim; to adhere to interrogation of juvenile victims through a psychologist; to provide for a full interrogation report instead of an overview to be prepared concerning investigatory activity recorded in the sound and image record, and the report shall contain all the facts established in the investigatory activity and its process. Developing the research, the set goal has been achieved and the hypothesis.